

Sezona 12/13

Ivo Andrić
GOSPOĐICA

JDP

ЈУГОСЛОВЕНСКО ДРАМСКО ПОЗОРИШТЕ

Beograd
www.beograd.rs

Република Србија
Министарство културе и информисања

Sezona 2012/13.

Ivo Andrić
GOSPOĐICA
Reditelj Gorčin Stojanović

Premijera na Sceni „Ljuba Tadić“ 26. aprila 2013.

Jugoslovensko dramsko pozorište

Ivo Andrić

GOSPOĐICA

Dramatizacija Marko Fotez

Reditelj GORČIN STOJANOVIC

Dramaturg Miloš Krečković

Scenograf Gorčin Stojanović

Kostimograf Lana Cvijanović

Scenski pokret Miloš Paunović

Dizajn zvuka Robert Klajn, Gorčin Stojanović

IGRAJU

Gospodica (Rajka Radaković) NATAŠA NINKOVIĆ

Otac (Gazda Obren Radaković) / Rafo Konforti / Pesnik Vojislav BRAJOVIĆ

Jovanka NATAŠA TAPUŠKOVIĆ

Dajdža Vlado Hadži-Vasić / Ratko SRĐAN TIMAROV

Majka (Radojka Radaković) JASMINA AVRAMOVIĆ

Poslovođa (Veselin - Veso Ružić) MILAN MARIĆ

Tutor (Gazda Mihailo) MARKO BAĆOVIĆ

Susetka VESNA STANKOVIĆ

Karmensita ANĐELIKA SIMIĆ

Novinar / Advokat / Prvi pijanac STEFAN BUNDALO

Detektiv / Trgovac / Drugi pijanac DEJAN DEDIĆ

Organizatori Vladimir Perišić

Jelena Komazec

Inspicijent Dušan Milosavljević

Sufler Nina Odalović

Asistent reditelja Miloš Paunović

Asistent scenografa Ivana Krnjić

Asistenti kostimografa Sonja Mrkobrada

Ivana Stanković

Dizajner svetla Svetislav Calić

Majstor tona Aleksandar Major

Premijera na Sceni „Ljuba Tadić“ u petak, 26. april 2013. godine u 20 časova.

Ivo Andrić, 1922.

Sadržaj

MARKO FOTEZ 7

Žaneta Đukić Perišić 8
GOSPOĐICA – HRONIKA JEDNOG POROKA

Ivo Andrić 15
TAMA

GRADOVI I GODINE 17
Priredila Jelena Kovačević

Inscenacije dela Ive Andrića u JDP 24

Biografije 26

Summary 32

Beleška o programu 34

Nataša Ninković (Gospodica)

MARKO FOTEZ

Marko Fotez je rođen u Zagrebu 31. januara 1915. godine. Diplomirao je slavistiku i doktorirao na zagrebačkom Filozofskom fakultetu. Od 1933. godine deluje u zagrebačkom HNK, ali će preći u Osijek, potom Split, Varaždin, Zadar i 1946. godine u Rijeku. Godine 1948. iz Rijeke prelazi u Beograd. Postaje reditelj u novoosnovanom Beogradskom dramskom pozorištu i Beogradskoj komediji. Režirao je na stotine dramskih dela, među kojima i svetske klasike Šekspira, Getea, Bernarda Šoa, Lorku, Brehta.

Adaptirajući 1938. godine *Dunda Maroja*, otkrio je Marina Držića za savremenu scenu. Prva postavka njegove adaptacije izvedena je s огромним uspehom u Jugoslovenskom dramskom pozorištu, u režiji Bojana Stupice i zadugo je ostala na repertoaru. Fotez je preradio i režirao i Držićevog *Plakira*, kao i Marulićevu *Juditu*. Bio je jedan od inicijatora i organizatora Ljetnih igara u Dubrovniku, na kojima je igrana njegova postavka *Plakira* u parku Gradac, kao i drugi Držićevi komadi *Dundo Maroje*, *Novela od Stanca i Tirena*, i Šekspirove drame *San ljetne noći* i *Hamlet* na tvrđavi Lovrijenac. Marko Fotez je napisao komedije *Ujak i Četvorka*, nekoliko operskih libreta, putopise, studiju o Stjepanu Miletiću (doktorska disertacija). Pisao je poeziju; bavio se prevodima; uređivao pozorišne publikacije, poput hrvatskih komedija XVII i XVIII veka. Fotez je dramatizovao nekoliko proznih dela, a uz saglasnost i odobrenje Ive Andrića 1962. godine dramatizovao je roman *Gospodica*. Do izvedbe nije došlo, premda je za nju prvo bilo zainteresovano Jugoslovensko dramsko pozorište i, kasnije, Narodno pozorište Bosanske Krajine u Banjaluci. Marko Fotez je bio suprug glumice Marije Crnobori i otac reditelja Aleksandra Foteza. Preminuo je u Beogradu 3. decembra 1976. godine.

(Biografija sastavljena prema podacima iz *Enciklopedije Jugoslavije*, 3, Zagreb, Izdanje i naklada Leksikografskog zavoda FNRJ, 1958.)

Žaneta Đukić Perišić

GOSPOĐICA – HRONIKA JEDNOG POROKA

Svoja tri velika romana – *Na Drini ćupriju*, *Travničku hroniku* i *Gospodjicu* – takozvanu „bosansku trilogiju“, Andrić je pripremao za vreme okupacije, objavivši ih odmah po okončanju rata, 1945. godine. Sedeći u Prizrenskoj ulici u Beogradu bez struje i vode, u svojoj podstanarskoj, isposničkoj sobici zastrtoj bosanskim čilimima, sa koferima u uglu, Andrić za vreme ratne agonije nije dizao glavu sa rukopisa svojih romana. Odbivši da učestvuje u bilo kojem vidu javnog života, našao je pribežište u radu i stvaranju. Pisati, prkositi okolnostima, pobediti strah, savladati nemire, umiriti damare, pronaći smisao u stradanju, razumeti istoriju i fiksirati je u reči i smislenu priču koja, pri tom, govori o ključnim pitanjima ljudske egzistencije – bio je Andrićev „ratni“ plan. I njegova misija!

Kao što je godine 1942. napisao fragment „Na kapiji“ za koji je pribeležio da je iz njega nastala *Na Drini ćuprija*, tako u jednu svoju beležnicu iz 1943. godine Andrić upisuje tri pasusa ispod kojih napominje: *Odavde je nastala „Gospodica“*. Evo toga zametka romana: *Stara gospodica sedi po ceo dan u poluhladnoj sobi, ježi se i drhturi, digne se (da) prigleda onaj oskudni plamičak u peći, pode da doda još malo uglja, ali onda se trgne, stegne zube i*

hrabro se vraća na svoje mesto. Tu nastavlja da krpi čarapu. Zadovoljna je sa samom sobom i sa ovim svetom u kome svuda i uvek ima mesta za štednju. I ne oseća mnogo studen. Greje je ona lopatica uglja koju nije potrošila. / Vatra u peći se gasi. Mrak osvaja sobu. Gospodica se sve više miče prozoru. Od toga joj biva sve hladnije. Pomisli da zapali svetlost, pa se savlada i produži da napreže oči u borbi sa mrakom. Tako prolazi pet minuta. Sat glasno kuca uštedjene sekunde. Gospodica sa zadovoljstvom pomisli: eto, da sam malopre popustila prvoj želji i zapalila svetlost do sada bi već pet minuta nepotrebno gorela. A evo, još se i sada vidi i razlikuje svaka žica. Uvek se može nešto uštedeti i otkinuti od vremena, od toplove, od svetlosti, od hrane, od odmora. Uvek, i onda kad već izgleda da je zaista nemoguće / U tim mislima sa slašću troši očinji vid umesto električne svetlosti, dok joj ne udare suze i mrak ne pomeša žice. Ali pre nego zapali svetlost ostade tako za nekoliko trenutaka, sa rukama skrštenim nad posлом, sa bolnim ali uzvišenim osećanjem da su krajnje granice štednje ipak nedostižne. To je samo rastuži ali ne obeshrabri. Ma kako da su daleke, ma i nedostižne bile, ipak su one dostačnije žrtava, nego ma koji drugi cilj koji čovek može sebi da postavi.

Ceo navedni zametak romana, sa neznatnim izmenama i dopunama, ušao je u prvu glavu romana o Rajki Radaković.

U tom romanu Andrić je ispričao priču o patološkom obliku sumanute štednje, jednom jalovom, posuvraćenom životu posvećenom borbi protiv svakog oblika trošenja. Piscu su, svakako, bili poznati likovi tvrdica u književnosti, od Plautovog Euklija, preko Molijerovog Arpagona, Džonsonovog Volponea i Šekspirovog Šajloka, do Držićevog Skupa i Sterijinog Kir Janje. Sve su to, međutim, bili muški junaci, a Andrić je, prema sopstvenom svedočenju, želeo da ispita taj porok i u okviru ženske psihologije kojom upravlja novac, smatrajući da porok ne bira žrtvu, ni dob ni pol, i da mu svako može podleći. Iako je u *Gospodici*, kao i u klasičnim komedijama, karakter junakinjin predodređen i uslovjen dominantnom strašću – tvrdičenjem, Andrić ne piše komediju, već studiju karaktera.

Razvoj toga karaktera, međutim, neće biti posledica unutarnjih kretanja, previranja i preispitivanja junakinje, već rezultat spoljašnjih uticaja. Pre svega, njen škrtičluk motivisan je traumatičnim iskustvom iz detinjstva: očevo bankrotstvo i amanet koji na samrti on ostavlja kćeri – da stiče, skuplja i ne troši – ostaće zauvek fiksiran u njenoj svesti i obeležiće ceo njen život. S druge strane, spoljašnje delovanje istorije, Veliki rat i užasna stradanja naroda, u Rajkinom duši neće ostaviti ni najmanjeg traga: ona ostaje suštinski neosetljiva na emocionalne podsticaje iz spoljašnjeg sveta.

Za razliku od Andrićevih velikih romana-hronika *Na Drini ćuprija* i *Travnička hronika*, koji su dati kao široko postavljene freske, sa mnogobrojnim sitnim akcentima što zajedno grade jedinstvenu celinu vremena, istorijske epohе ili ideje, *Gospodica* je konstruisana na drukčioj osnovi: jedna junakinja isturena je u prvi plan, a u pozadini je dat istorijski i društveni kontekst (Sarajevo pred Prvi svetski rat i za vreme toga rata te Beograd u periodu od 1919. do 1935.).

Radnja romana *Gospodica* jasno pokazuje kontrast između starog sveta koji se urušava Prvi svetskim ratom i novog načina života koji se formira posle njegovoga svršetka. Jedan sloj romana smešten je na početak 20. veka, sa naglaskom na ključnim trenucima u novijoj istoriji Sarajeva, na godinu oštih socijalnih buna i nemira (1906), na burne dane aneksione krize (1908) i na plamenu godinu Sar-

jevskog atentata koji je ustalasao svet i promenio kartu Evrope (1914). U takvom, poluorientalnom Sarajevu, u kojem su se ukrstili čaršijske navike, tradicionalan, patrijarhalan odnos prema novcu, stroga načela male zarade i velike štednje, sa teretom zaveta koji je dala ocu, Rajku Radaković utire svoj životni put.

Opšti pokret i velika lomjava, uzdrhtlost u ljudima i uznemirenost u društvu posle Sarajevskog atentata 1914. godine, prouzrokovani događajima koji su se *sudarali i preskakali*, Rajku Radaković, međutim, pomeraju samo u ravni njenih finansijskih poslova. Atrofirano nacionarnog čula, zamagljenih patriotskih osećanja, ona rat doživljava kao fon na kojem se realizuju njene novčane transakcije, koje napreduju sve više kako rat dobija na ubrzavanju. Gospodica, za koju je „rat bio brat“, autentični umetnik ketmana, sa mimikrijskom veštinom i odsustvom empatije, bezbolno preživljava vreme u kojem njeni sunarodnici bivaju kažnjavani silovito, brutalno i neumoljivo.

A kada, gotovo izgnana iz rodnog grada, posle rata prelazi u Beograd, prestonicu slobodne, nove države u kojoj, posle ratnih strahota, ljudi entuzijastički počinju da rade, zarađuju, napreduju i troše, Rajku Radaković ne razume novo doba: pisac je vidi kao anahronu, grotesknu figuru ekscentričnih pogleda na svet, ličnost zaprivenu u sticanju i tvrdičluku.

Čini se da se ne bi mogao naći bolji, precizniji, slikovitiji i sažetiji pogled na suštinu života u posleratnom Beogradu i odnose u njemu, od onog koji je dat u *Gospodici*. Balzakovski precizno Andrić piše: *Život u Beogradu oko 1920. godine bio je šarolik, bujan, neobično složen i pun protivnosti. Bezbrojne, raznovrsne i velike snage isle su uporedo sa nerazumljivim slabostima i nedostacima; stari način rada i stroga stega patrijarhalnog života stajali su pored šarenog spleteta novih, još neuobičenih običaja i svakojakih besporedaka, nehat pored bujnosti, čednost i svaka moralna lepota pored raznih poroka i rugobe. Zahuktala i bezobzirna trka svih vrsta profitera i špekulanata razvijala se uporedo sa igrama mozga i mašte mekih sanjala i smelih ideologa. Po razrivenim ulicama i ruševnim, zapuštenim kućama sa vidnim tragovima rata, valjala se šarena bujica sveta, koja je neprestano rasla, jer su se u nju bacale sva-kodnevno stotine pridošlica, glavačke, kao lovci bisera u*

**IZOSTAVLJENE
STRANICE...**

Beleška o programu

Za ovaj program dr Žaneta Đukić Perišić, autorka studije *Pisac i priča: stvaralačka biografija Ive Andrića* (Novi Sad, Akademска knjiga, 2012), napisala je prilog „*Gospodica – hronika jednog poroka*“.

U pripremi ovog programa korištena je sledeća literatura:

- Alija Bejić *Ulice i trgovi Sarajeva (topografija, geneza i toponimija)*. Sarajevo, Muzej grada Sarajeva, 1973.
- Nikola Bura *Ilustrovana hronologija Beograda / An illustrated chronology of Belgrade*. Novi Sad, Prometej, 2004.
- Veroljub Dugalić, Andrej Mitrović, Dragana Gnjatović, Gordana Hofman, Ile Kovačević *Narodna banka 1884–2004*. Beograd, Jugoslovenski pregled, 2004.
- Milorad Ekmečić „Društvo, privreda i socijalni nemiri u Bosni i Hercegovini“, *Istorijski Srpskog naroda*, VI knj, I tom: *Od Berlinskog kongresa do Ujedinjenja 1878–1918*. Beograd, SKZ, 1983.
- Ilijas Hadžibegović *Bosanskohercegovački gradovi na razmeđu 19. i 20. stoljeća*. Sarajevo, Institut za istoriju u Sarajevu, 2004.
- Todor Kruševac *Sarajevo pod austrougarskom upravom 1878–1918*. Sarajevo, Muzej grada Sarajeva, 1960.
- Miroslav Karaulac *Rani Andrić*. Beograd – Sarajevo, Prosveta – Svjetlost, 1980.
- Marko Marković *Bankarstvo Bosne i Hercegovine*. Sarajevo, Izdanje piševo, 1938.
- Veselin Masleša *Mlada Bosna*, redakcija i predgovor Milovana Đilasa. Beograd, Kultura, 1945.
- *Moderna srpska država 1804–2004: hronologija*. Beograd, Istoriski arhiv Beograda, 2004.
- Predrag Palavestra „Srbi u Sarajevu“, *Sveske Zadužbine Ive Andrića*, god. XXVII, sv. 25, Beograd, 2008.
- Dubravka Stojanović *Kaldrma i asfalt: urbanizacija i evropskeizacija Beograda 1890–1914*. Beograd, Udruženje za istoriju, 2009.²
- http://www.nobelprize.org/nobel_prizes/literature/laureates/1961/andric-bio.html [pristupljeno 19.04.2013.]

Portret Ive Andrića, snimljen u Bukureštu 1922, dobijen je ljubaznošću Spomen-muzeja Ive Andrića.

Portret Marka Foteza, rad Antuna Žunića, preuzet je iz knjige *Jugoslovenski pozorišni portret 1945–1980*, Tuzla – Novi Sad, Galerija jugoslovenskog portreta – Sterijino pozorje, 1980.

Fotografije starog Sarajeva i Beograda preuzete sa interneta.

Fotografija dinarsko-krunske novčanice preuzeta iz knjige *Narodna banka 1884–2004*.

Fotograf: Nenad Petrović

Dizajn plakata i programa: Branko Rosić

PRIJATELJ KUĆE

MEDIJSKI SPONZOR

Jugoslovensko dramsko pozorište
Kralja Milana 50
11000 Beograd

VD direktora
Tamara Vučković Manojlović

Umetnički direktor
Gorčin Stojanović

Program priredila
Jelena Kovačević

www.jdp.rs
Telefoni blagajne
2644 447 i 3061 957

Štampa
Masel Group
Tiraž 1000

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

821.163.41-31:792.091(083.97)

IVO Andrić: Gospodica : premijera na
Sceni "Ljuba Tadić", 26. aprila 2013. :
sezona 2012/13. / [program priredila Jelena
Kovačević]. - Beograd :
Jugoslovensko dramsko pozorište, 2013
(Beograd : Masel group). - 36 str. : fotograf.
; 21 x 20 cm

Tiraž 1.000. - Biografije: str. 26-30. -
Summary. - Bibliografija: str. 34.

ISBN 978-86-80513-64-5

а) Анрић, Иво (1892-1975) - "Госпођица" -
Сценско извођење - Програми
COBISS.SR-ID 198083340